

Prof. Dr.
MELİH BAŞ

ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu (BBSK) ve verimlilik sorunsalı

IBBS 2022 verilerine dayalı rapor çıktıktan sonra, rapor hakkında epeyce yazıldı, çizildi. Biz de bu yazıda bu rapordaki verimlilik boyutuna bakalım. İnsan verimlilik konusunda ülkemizin güzde kuruluşu olan Millî Prodüktivite Merkezi (yeni adıyla Stratejik Araştırmalar ve Verimlilik Genel Müdürlüğü - biz. DİPnot 1) çabası altında yıllarını geçirmiş bir o kadarın fanatisti oluyor. Gerçi iş dünyamız da, kâr amaçlı olmayan şirketlerin de, sıyaset ve sosyal yaşam dünyamızın da sığdığı (ironik) sorunu olan bir konudan söz ediyoruz.

VERİMLİLİK NEYDİ SAHI?

Verimlilik (= productivity) kısaca, çıktı cephesinde doğru işleri yapma eşdeğeriyle etkinlik (= effectiveness) ve girdi cephesinde işleri doğru yapma eşdeğeriyle etkinlik (= efficiency) boyutlarından oluşan bir bütün olarak "çıktı / girdi" oranını ifade etmek için kullanılan bir örgütsel başarı ölçütüdür. Bu orandaki artış da verimlilik artışı denilmektedir.

VERİMLİLİK ÖLÇÜLÜR MÜ?

Verimliliği "çıktı/girdi" oranı olarak ölçerken, fiziksel, parasal veya yarı fiziksel-yarı parasal olarak ölçebiliriz.

Ölçme sırasında pay veya paydanın tümünü veya bir kısmını alarak, verimliliği "toplam (bütünsel) verimlilik" veya "isami verimlilik" olarak ölçebiliriz.

Bu konuda yıllar önce yazdığımız "Verimlilik De-netimi" adlı el kitabımız meraklısına ve ilgisine sahip verelim (Biz. DİPnot 2).

ISO BBSK RAPORUNDA VERİMLİLİK

ISO BBSK raporunda etkinlik ve verimlilik bölümüne bakalım. Bölümün adı da değişmiş! Verimlilik girdi etkinliğini (ya da etkinliğini) diyorlar ve çıktı etkinliğini kapsayan üst kavramdır. Verimliliğin tanımı da yukarıda tanımladığımız üzere çıktı/girdi biçimindedir.

Şirketlerin en genel verimlilik göstergesi olan verimlilik devir hızı (hasılat / toplam varlıklar) göstergesi son üç yıldır yükselmiş olup, 2022'de 1,34 olmuş. Şirket ya da **ISO** iç satışların enflasyonla ve dış satışların kur artışlarıyla gelen şişildiği keşke düzeltseydi de gerçekçi görebilseydik! Gerçek verimliliği o zaman götürdük. İşletme sermayesi (devir hız) verimliliği de (2,06 ile) son 10 yılın zirvesini görmüş. Özkaynak (devir hız) verimliliği de geçen yıla göre aynı düzeyini korumuş, hem işletme sermayesi verimliliği de artmış gözüküyor ama şu şişlik meselesi önemli!

BBSK'nun 2022 yılında üretimden satışlar (net) yüzde 119 artışla 4.484.898.418.949 TL olmuş iken yaratılan brüt katma değer (üretici fiyatlarıyla) yüzde 113,9 artışla 1.085.300.956.170 TL olmuş! Kısaca cironun oldukça az bir bölümü brüt katma değer! Çalışma hep bir kâş, hayıboya, yani elerne! Bu arada yüksek teknoloji yoğunluklu yaratılan katma değerdeki pay yüzde 6,2 olabilmiş, zaten 2018'den beri bu düşük düzeyde, istisnalar var yani! Niye mi? Arge harcamalarının üretimden satışlara oranı yüzde 0,36'ya gerilemiş, oradan olmasın sanan?

İgüçlü verimliliği yani "Kişi Başına Üretimden Net Satış" yüzde 110,3 artışla ortalama 5,7 milyon TL olmuş iken, "Kişi Başına Yaratılan Ortalama Brüt Katma Değer" ise 1.445.980 TL.cik! Belirtilmiş ki, yabancı sermayeli kuruluşlar üretimden satışların yüzde 28'ini alırken brüt katma değerini (üretici fiyatlarıyla) yüzde 34,9'unu alıyorlar iyâ mi! Beşte bir oranında şirket katma değerini üçte birinden fazlasını kapıyor! S. Johnson'un "Peynirimi Kim Kaptı" kitabını okunmalı!

Yaratılan katma değerde petrokimya sektörü ön plana çıkmış. Brüt katma değer (üretici fiyatlarıyla) şampiyonu TÜPRAS, ikinci ismini saklamış, üçüncü de Star Rafineri! Şarkı nasıldı: "Amaan petrol, ca-nun petrol!"

Finansal kapitalizm çağında net katma değerini sırfasal dağılımına bakalım: "Ödenen Fütür / Net Katma Değer Oranı" yüzde 18,6 ve de "Millî Gelir Anlamında Kâr / Net Katma Değer oranı" yüzde 54,5'a çıkmış! Sermaye 2022'de toplamı yüzde 73,1'i almış yani (geçen yıl 67,8'i idi). "Ödenen maaş ve ücretler / Net Katma Değer Oranı" da yüzde 32,2'cik olmuş, hem de yüzde 44,5'tan düşere! Oysa ki, igüçlü verimliliğinde artış yüzde 110,3 olmuştu değil mi? Eh, hak verilmez, hakıyla alınır!

SONSÖZ

Verimliliğe 2017-2022 dönemi için enflasyon düzeltmeli bakarsak, 23 sektörden 4'ünün igüçlü satış verimliliği artarken, 19'ununki azalmış! İgüçlü kâr verimliliği (çalışan başına kâr) 2017-2022 döneminde 13 sektörde reel anlamda artmış, 10 sektörde salgın öncesi dönemdeki düzeyde kalmış!

Dipnotlar

- <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birim/929c73bd0bb/hakkimizda>
- <https://verimlilik.kutuphanesi.sanayi.gov.tr/Library/Detail/57>

KOBİ'ler teknolojiye harcamama yapmıyor

Türkiye'de 3.5 milyonu aşkın küçük ve orta ölçekli işletme var. Ama teknolojiye yeterince kaynak ayıramıyorlar. Türkiye tarım ve tekstilde Endüstri 2.0 düzeyi ile sınıfta kalırken otomotiv sektörü Endüstri 3.0 düzeyi ile bütünlemeye kaldı.

Türkiye ekonomisinin bel kemiğini oluşturan KOBİ'lerin yüzde 40'ının web sitesi bulunmuyor. Şirketlerin büyük kısmında sermaye yetersiz ve dijitalleşmeye kaynak ayırmıyorlar.

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKNONFED) Yönetim Kurulu Başkanı Süleyman Sönmez, ISO 500 araştırmasına göre, 2019 yılında sanayide yüzde 6.9 olan yüksek teknoloji kullanımının 2022'de 6.2'ye, Ar-Ge harcamalarının ise yüzde 0.58'den yüzde 0.36'ya gerilediğini belirterek, Türkiye'nin "teknolojik tıkanma" yaşadığını söyledi. Sönmez, bilgisayar, elektronik, optik ürünler ve parçaları ile hava ve uzay araçları gibi yüksek teknoloji grubunda azalmanın olduğunu anlatarak "Tarım ve tekstilde Endüstri 2.0 düzeyi ile sınıfta kalırken otomotiv sektörü Endüstri 3.0 düzeyi ile bütünlemeye kalmıştı. Türkiye acilen dijital dönüşümü, sektörel koşullara uygun, verimlilik artışı yaratacak şekilde kurgulamalı. Kamu başta olmak üzere KOBİ'lerimizin dijitalleşmesi için işbirliği yapmamız gerekiyor" diye konuştu.

43 BİN KOBİ'YE ULAŞILDI

TÜRKNONFED'in KOBİ'lerin dijitalleşme süreçlerine katkıda bulunmak amacıyla 2018'de hayata geçirilen Dijital Anadolu Projesi, altıncı yılına Akbank ve Siemens işbirliği, Lenovo çözüm ortaklığıyla Antalya'da yapıldı. İlk beş yılında 43 bin KOBİ'ye erişerek dijital dönüşüme yönelik farkındalıklarının artmasına katkı sunan projenin yeni dönemindeki hedefi Nitelikli Dijital Dönüşüm.

TÜRKNONFED Başkan Yardımcısı ve Dijital Dönüşüm Komisyonu Başkanı Öner Çelebi, Türkiye'deki KOBİ'lerin yüzde 40'ının web sitesi olmadığına, yüzde 91'inde ise IT ve dijitalleşme alanında çalışan bulunmadığına dikkat çekerek "KOBİ'ler bıçak kemiğe dayandıktan dijital harcamaya yapmıyor. Kasada dijitalleşme için para yok. KOBİ'lerimiz hâlâ dijitalleşme düzeylerinin geliştirilmesi için yönlendirici ve düzenleyici mekanizmalara ihtiyaç duyuyor" dedi.

Akbank KOBİ Bankacılığı Pazarlama Bölüm Başkanı Melis Özdeğirmenci de KOBİ'lerin yüzde 43'ünün bilgisayar ve tablet üzerinden çevrimiçi bankacılık uygulamalarını, yüzde 40'ının ise mobil bankacılık uygulamalarını daha fazla kullandığını söyledi.

Bugün herhangi bir yerde alışveriş yaptığınızı satın alacağınız ürünler kasadan geçerken duyduğunuz "bip" sesi, GS1 Türkiye tarafından tanımlanarak uluslararası ticaretin dilini temsil eden barkodlar sayesinde ortaya çıkıyor. 2017'den beri TOBB'un kurucusu olduğu vakıf tüzel kişiliği altında faaliyet gösteren GS1 Türkiye Genel Müdürü Elif Bilgehan Müftüoğlu, "Bugün herhangi bir mağazadaki raflarda bulunan ürünlerin yüzde 99'unda barkodlarımız bulunuyor. Bu barkod numaraları, dünyada her gün 10 milyar kez kasalarda 'bip' sesi duyuluyor. Türkiye'de şu an 38 bin işletme sistemimizi kullanıyor" dedi. Ürün verisi yakalama hizmetinin devamı olarak 2027'de karekoda geçileceğini vurgulayan Müftüoğlu, "Dönüşümle ambalaj üzerindeki bilginin yanı sıra üretim bilgilerinden seri numarasına, hammadde bilgilerinden varsa karbon emisyon ölçümüne kadar pek çok bilgiyi tek bir kodun içine gömbileceğiz. Karekoda geçiş, 2024-2030 arası farklı yönetmeliklerle devreye girecek olan Avrupa Birliği Dijital Ürün Pasaportu regülasyonuna uyumu da sağlayacak. Bu pasaportta karbon emisyonundan tutun da ne kadar su kullanıldı, ürün nerede nasıl üretildi, çocuk işçi çalıştırdı mı gibi ürüne ait pek çok bilginin yer alması gerekecek" diye konuştu. Müftüoğlu, ihracat yapmak isteyen karekoda geçmek zorunda olduğunu belirterek, "2027'den itibaren kasalardan son kullanım tarihi biten ürünler geçemeyecek" dedi. Arçelik, yurtdışında eğitim-öğretim fırsatı sunan Erasmus+ programı kapsamında, AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı tarafından sağlanan hibe ile 2022'den itibaren Türkiye'de 4

mesleki ve teknik Anadolu lisesinden 181 öğrenciyi yurtdışında staj imkânı sağladı. Arçelik Pazarlamadan Sorumlu Genel Müdür Yardımcısı Akın Garzanlı, "Arçelik, yeni proje dönemlerinde meslek liseleriyle yaptığı işbirliğini sürdürerek öğrencilerin mesleki bilgi ve becerilerine katkı sunmaya devam edecek" dedi.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) Faaliyet Raporu'na göre, 2021'de 11 milyon 951 bin 260 İMEI numarası ithalatçı başvurusuyla kaydedilirken 2022'de bu sayı yüzde 15.26 azalışla 10 milyon 127 bin 34 oldu.

Söz konusu dönemde imalatçı başvurusuyla kayıt altına alınan İMEI numarası sayısı ise yüzde 0.82 azalarak 11 milyon 726 bin 750'den 11 milyon 630 bin 668'e geriledi.

Yurtdışından yolcu beraberinde getirilerek kayıt altına alınan cihaz sayısı aynı dönemde yüzde 666 artarak 110 bin 253'den 844 bin 877'ye ulaştı. Böylece geçen yıl imalat, ithalat ile yolcu beraberinde getirilenler olmak üzere toplam 2022 yılında 602 bin 579 cep telefonu MCKS'de kayıt altına alındı.

SEKTÖRDEN

♣ Samsung Electronics dördüncü kez Forbes tarafından "dünyanın en iyi işvereni" seçildi.

♣ Alternatif Bank, hak temelli ve erişilebilir bir bankacılık deneyimi oluşturmak için Engelsiz Bankacılık çalışmalarını yeni projelerle genişletiyor. Banka, "Engelleri Kaldırmak Tek Alternatifimiz" başlıklı podcast serisini hayata geçirdi.

♣ 2011 yılında Boyner Grup çatısı altında kurulan çevrimiçi alışveriş platformu Morhipo kapanıyor. Platform 17 Ekim'den itibaren boyner.com.tr üzerinden faaliyet gösterecek.

♣ Logitech'in yeni kablosuz klavyesi Wave Keys'i tanıttı. Dalgalı bir tasarıma sahip klavye'nin önümüzdeki aylarda Türkiye piyasasına sunulması bekleniyor.

♣ JBL'in yeni wi-fi hoparlör serisi Authentics, Türkiye'de de satışa çıkıyor. ABD ve Avrupa'nın ardından Türkiye pazarına giriş yapan JBL Authentics 500, 27.900TL'den, Authentics 300 22.900 TL ve Authentics 200 modeli ise 15 bin 900 TL'den satışa sunulacak. (HABER MERKEZİ)

Istanbul Sanayi Odası (ISO) tarafından her yıl gerçekleştirilen "**Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2022**" araştırma sonuçları açıklandı. Bu sonuçlara göre 2022 yılı "**ISO İlk 500**" listesinde **17 Kayseri Sanayi Odası (KAYSO)** üyesi yer aldı. Listede **HES Kablo** ilk sırada yer alırken, **Hasçelik Kablo** ikinci, **Mega Metal** ise üçüncü sırada.

Geçen yıl "**İlk 500**" de olmayan **Kayseri Metal Center** ve **Hasçelik Halat** bu sene "**İlk 500**" e giren firmalarımız arasında. Yine aynı yıl sıralamaya giren, "**ismini vermeyen**" bir firmamız daha var. **İpek Mobilya** ve **Şirikçioğlu İplik** bu yıl sıralamaya giremedi.

Sıralamaya giren firmaları kutlayan KAYSO Yönetim Kurulu Başkanı **Mehmet Büyüksimitçi**: "**ISO İlk 500** sıralamasında geçen yıl **18 firmamız** yer almıştı, bu sene dünyada yaşanan tüm zorluklara rağmen **17 firmamız** bu listeye girmeyi başardı. **Sanayicilerimizin** gösterdiği üstün performans, ülke ekonomisinin büyümesini ve kalkınmasını ciddi anlamda desteklemektedir.

Bu vesile ile Türkiye'nin **sanayileşmesine**

"İSO İLK 500" KAYSERİ (2022)

katkı sunan ve sıralamaya girerek göğsümüzü kabartan, tüm firmalarımızı ülkemiz ekonomisi, ihracatı ve istihdamına sağladıkları katkılardan dolayı can-ı gönülden tebrik ediyor, başarılarının devamını diliyorum" dedi.

Tabii, bizlerde tebrik eder başarılarının devamını dileriz. Tabii, bu vesile ile bir iki kelam etmeden de geçemeyeceğim. Yoksa, "dilim şiser!".

Bir kere "batı yakasında değişen bir şey yok... Üç aşağı beş yukarı aynı firmalar "**İlk 500**" e giriyor, uzun yıllar... Yine uzun yıllar, firma sayısı da değişmiyor. Yani, Kayseri **Sanayisi** yeni "**İlk 500**" ler üretmiyor. Tabiri amiyane ile "**kabızlık hali yaşıyor!**". Sanırım bu Başkan **Büyüksimitçi** dostumuzun gözünden kaçmıyor.

Dikkat ederseniz, firma ağırlığı **Erciyes Anadolu Holding**' e ait... Bu da dikkat çekici.

Kadir DAYIOĞLU

dayioglukadir@gmail.com

Yıllardır, listenin ağırlığını **Holding**' e bağlı firmalar çeker... **Holding**, Kayseri **sanayisinin** lokomotifliğini yapmaya devam ediyor.

"İlk 500" büyüğün " **Üretimden net satışları**" toplamı **4,480 trilyon lira**. Kayseri (17) yaklaşık **70 milyar lira**. Kayseri, toplam 500' ün yaklaşık **yüzde 1,6**' sını. Uzun yıllar bu oran değişmez.

Kayseri' den **11 firma** ihracat belirtmiş. Toplamı da yaklaşık **1 milyar dolar**. Aynı yıl, **4 milyar dolar** civarında gerçekleşen Kayseri toplam ihracatının **dörtte biri**. " **İlk 500**" bildirenlerin toplam ihracatı **98 milyar dolar**. Kayseri (11) ihracatı bunun **yüzde biri** kadar. Bizce çok az. Anlaşılan, **Kayseri firmaları** iç piyasaya çalışıyor.

İstihdama gelince **11 firma** bildirmiş. **15 bin kişi** kadar... " **İlk 500**" de bildirenlerin istihdamı **788 bin kişi**.

Ben, bu kadarla iktifa ediyorum. Gerisi, **Kayseri Sanayi Odası**' na düşer... Yıllara sarı, diğer parametrelerle birlikte bir çalışma yapılmasında, Kayseri **sanayisinin** röntgeninin çekilmesinde yarar var. Hatta bu çalışma bir doktora konusu bile olabilir. Bunu da üniversitemize anımsatırım.

2022' de " **İlk 500**" e giren Kayseri firmaların sıralaması şöyle. Parantez içindeki ilk rakam 2022, ikinci rakam **2021** ve üçüncü rakam yuvarlatılmış milyar TL olarak **üretimden net satış** (2022) olarak verilmiştir.

1. HES Kablo (105-107, 8,091);
2. Hasçelik Kablo (108-109, 7,942);
3. Mega Metal (115-100, 7,768);
4. Kayseri Şeker (163-106, 6,109);
5. YATAŞ (188-232, 5,195);
6. İstikbal 241-206, 4,163);
7. Adını vermeyen (300- -, Tahmini, 3,500);
8. Bellona (333-285, 3,075);
9. Sersim (339-304, 3,018);
10. Boyçelik (373-267, 2,720);
11. Kayseri Metal Center (375- -, 2,710);
12. FEMAŞ (378-340, 2,658);
13. Coreal Alüminyum (383-481, 2,635);
14. ERBOSAN (413-388, 2,466);
15. Form Sünger (419-318, 2,444);
16. Orta Anadolu (453-373, 2, 270);
17. Has Çelik Halat (496- -,2,710)